

ОЛЕКСАНДРА ІВАНІВНА СМІРНОВА-ЗАМКОВА

(До 75-річчя з дня народження)

В травні 1955 р. минуло 75 років з дня народження і 50 років науково-громадської діяльності одного з найстаріших вчених Радянської України Олександри Іванівни Смирнової-Замкової.

Олександра Іванівна працює в Академії наук УРСР з 1927 р. За цей час вона пройшла шлях від наукового співробітника до дійсного члена Академії наук Української РСР.

Високе звання дійсного члена АН УРСР, заслуженого діяча науки УРСР є справедливою оцінкою її видатних наукових заслуг.

Життєвий шлях О. І. Смирнової-Замкової — це приклад безперервної праці, спрямованої на благо нашого народу, на зміцнення здоров'я людини.

Олександра Іванівна народилася 18 травня 1880 р. в сім'ї земського лікаря. Після закінчення медичного факультету в м. Монпельє (Франція) вона повертається в Росію і спочатку працює в бактеріологічному інституті, а потім — асистентом кафедри патологічної анатомії Вищих жіночих медичних курсів.

Велика Жовтнева соціалістична революція, яка широко відкрила жінці шлях до праці, освіти і участі в громадському житті, створила Олександрі Іванівні всі умови для наукової і громадсько-політичної діяльності. Вже в 1933 р. О. І. Смирнова-Замкова — професор, керівник кафедри патологічної анатомії 2-го Київського медичного інституту. В 1938 р. Олександра Іванівна очолила відділ патологічної анатомії

Інституту клінічної фізіології АН УРСР. У 1938 р. її обрали членом-кореспондентом АН УРСР, а в 1952 р.— дійсним членом АН УРСР. У 1944 р. їй присвоюють звання заслуженого діяча науки УРСР.

Багаторічне служіння радянській науці, своєму народові, невтомна боротьба за життя і здоров'я людини принесли Олександрі Іванівні заслужену славу передового радянського вченого, полум'яного патріота, активного громадського діяча, безмежно відданого справі процвітання нашої великої соціалістичної Батьківщини.

Олександра Іванівна є представником передової радянської патолого-анатомічної науки. Вона опублікувала понад 70 наукових праць.

Патологічна анатомія зацікавила Олександру Іванівну ще тоді, коли вона була студенткою. Приїжджаючи під час канікул в Росію, вона вже з другого курсу працює на кафедрі у проф. В. К. Високовича.

Від В. К. Високовича Олександра Іванівна одержала і матеріал для докторської дисертації «О характере изменений в организме и о возбудителе актиномикоза». В цій праці, вживши поряд з патогістологічними методами дослідження бактеріологічне вивчення збудника, Олександра Іванівна довела належність його до виду *streptitrix*, а не *cladotrix*, як це вважалося раніше.

Ретельний опис виявлених патогістологічних змін поряд з правильним тлумаченням мікроскопічних картин дав Олександрі Іванівні можливість створити нові для того часу уявлення про участь ряду клітинних елементів у реактивних процесах при актиномікозі.

В своїй наступній науково-дослідній роботі Олександра Іванівна цікавиться рядом складних актуальних проблем патології, що стосуються майже всіх її розділів. Так, Олександрі Іванівні належить велика кількість праць з патоморфології інфекційних захворювань. Додержуючись напрямів досліджень свого вчителя В. К. Високовича, О. І. Смирнова-Замкова в цих працях поряд з патогістологічним дослідженням матеріалу застосовувала бактеріологічні методи дослідження, а також експерименти на тваринах.

Необхідно сказати, що широке застосування експерименту для підтвердження даних, одержаних при патогістологічному дослідженні змін у людини, характерне для всього напрямку робіт Олександри Іванівни. Кожний новий факт вона незмінно перевіряє на експериментальному матеріалі. Ця риса властива всій багаторічній науковій діяльності О. І. Смирнової-Замкової.

В своїх дослідженнях по скарлатині Олександра Іванівна вперше описала ранні зміни шлунка, зокрема ураження його слизової, а також периваскулярні інфільтрати, які з'являються в усіх органах при цьому захворюванні. Велику увагу вона приділила вивченню змін у жовчному міхурі, причому паралельно була вивчена його бактеріальна флора. При аналізі одержаних даних О. І. Смирнова-Замкова одна з перших висловлює думку про алергічну природу скарлатини, а також приходить до висновку про можливість подвійної інфекції при ній.

Значний інтерес становлять її роботи по висипному тифу, в яких вона показала, що гранульоми в мозку морських свинок, які утворюються при введенні свинкам сироватки крові висипнотифозних хворих, не можна вважати специфічними, отже і доказовими для діагностики висипного тифу, бо вони утворюються також при введенні морським свинкам сироватки крові здорових людей.

Праці О. І. Смирнової-Замкової по риносклеромі і кору висвітлюють також деякі важливі питання патогенезу цих захворювань.

Олександра Іванівна в своїх дослідженнях приділяє значну увагу

такій важливій і актуальній проблемі, як онкологія. В своїх працях вона торкається питання про генезис пухлин, ґрунтовно аналізує поняття передраку з морфологічної точки зору. Детально описуючи морфологію передракових змін, а також самої пухлини, Олександра Іванівна робить висновок про велике значення загальної реактивності організму при неопластичному рості.

Вивчення морфологічної структури ряду ембріональних пухлин і шляхів диференціації клітинних елементів в них дало Олександрі Іванівні можливість зробити важливий висновок про значення дослідження такого роду пухлин для розв'язання спірних питань ембріо- і філогенезу.

Ці дослідження приводять О. І. Смирнову-Замкову до ревізії настанов клітинної патології Вірхова. В 1940 р. вона пише: «Якщо клітинам з найвищим ступенем диференціації властива специфічність функції, то всі процеси метаболізму в них тісно зв'язані із змінами парапластичних речовин і так званих базальних мембран».

В 1930 р., досліджуючи ембріональну пухлину хордоми, Олександра Іванівна вперше встановила належність гомогенних ділянок пухлини до основної аргірофільної речовини. З цього часу О. І. Смирнова-Замкова приділяє основну увагу вивченню цієї речовини.

Олександра Іванівна провела велику роботу по вивченню змін основної аргірофільної речовини в процесі старіння тварин і людини. Потім ця речовина була досліджена при різноманітних патологічних процесах (гіпертонії, кору, сепсисі воєнного часу, диспепсії тощо). Одночасно провадилося дослідження її в експерименті. В цьому році вийшла монографія О. І. Смирнкової-Замкової «Основное аргирофильное вещество и его значение в жизненных процессах организма», яка підсумовує дослідження Олександри Іванівни і її учнів у цій галузі.

Вперше в цих працях показано, що стан аргірофільної речовини не є стабільним і зміни його носять закономірний характер.

Основна аргірофільна речовина може перебувати в двох фазах: волокнистий і аморфний. Перехід з однієї фази в іншу може відбуватися надзвичайно швидко, супроводжуючись при цьому змінами тканинної проникності. Значення стану основної аргірофільної речовини в змінах тканинної проникності підтверджено тепер у багатьох працях.

При деяких патологічних станах організму, особливо при гіпертонії, сепсисі, токсичній диспепсії, О. І. Смирнова-Замкова виявила характерні зміни цієї речовини, які свідчать про її важливу роль в процесах проникності і трофіки тканин, а також допомагають виявити неясні сторони патогенезу як самого захворювання, так і ряду хворобливих симптомів при ньому.

Особливий інтерес становлять експериментально-морфологічні дослідження, в яких Олександра Іванівна, застосовуючи різноманітні впливи на нервову систему за допомогою таких фармакологічних речовин, як адреналін, пілокарпін, ацетилхолін, а також травматичних пошкоджень, встановила певну залежність між функціональним станом нервової системи і станом основної аргірофільної речовини. Ці дані становлять тим більший інтерес, що вони узгоджуються з дослідженнями Х. С. Коштова, який знайшов, що стан сульфгідрильних груп білків у реагуючому органі має істотне значення для проведення збудження. Як показали дослідження О. І. Смирнкової-Замкової, процеси розрідження й ущільнення основної аргірофільної речовини зв'язані із станом сульфгідрильних груп, що виявляється в характері аргірофілії при морфологічному дослідженні.

Ці дані дозволили Олександрі Іванівні висловити припущення про роль основної аргірофільної речовини в проведенні нервового збудження до ефекторних органів.

В результаті цих досліджень було встановлено, що основна аргірофільна речовина виконує не тільки опорну роль, але й є морфологічним субстратом внутрішнього середовища організму.

В цих працях О. І. Смирнова-Замкова виступає як видатний науковий діяч, що висуває і успішно розв'язує проблеми загальнобіологічного значення.

Поряд з науково-педагогічною діяльністю Олександра Іванівна бере активну участь в громадському житті нашої країни. Дійсний член АН УРСР, депутат Київської міської Ради депутатів трудящих п'яти скликань, член Вченої ради Міністерства охорони здоров'я УРСР, член редакційної колегії журналу «Врачебное дело», незмінний активний учасник багатьох наукових з'їздів, конференцій,— такою ми знаємо і глибоко поважаємо видатного діяча радянської науки Олександру Іванівну Смирнову-Замкову.

Радянський Уряд високо оцінив наукові заслуги і громадську діяльність Олександри Іванівни, нагородивши її орденами Леніна і «Знак пошани» і медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні».

Побажаємо ж вельмишановному ювілярові міцного здоров'я і сил для продовження її славного служіння передовій радянській науці в ім'я процвітання нашої соціалістичної Батьківщини, в інтересах великого радянського народу.

Р. Є. Кавецький.